

Κεφάλαιο 8

Οι αγώνες του Κανάρη

Από τις ναυτικές επιχειρήσεις του ελληνικού στόλου ξεχωρίζουν οι καταδρομικές ενέργειες του **Κωνσταντίνου Κανάρη**. Ο μπουρλοτιέρης από τα Ψαρά πραγματοποίησε πολλές παράτολμες αποστολές, όπως η πυρπόληση της ναυαρχίδας του τουρκικού στόλου, η οποία μάλιστα ονομαζόταν «Μπουρλότα σαϊμάζι» (καταφρονήτρα των πυρπολικών).

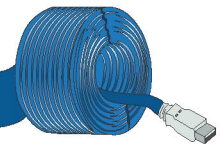
▲ Η πυρπόληση της τουρκικής ναυαρχίδας από τον Κανάρη, πίνακας του Νικηφόρου Λύτρα, Αθήνα, συλλογή Ι. Σερπιέρη

Ιούνιος 1822

Ανατίναξη τουρκικής ναυαρχίδας από τον Κανάρη

1824-1825

Οι επιχειρήσεις των ελληνικών πυρπολικών συνεχίζονται

Καθώς διέθεταν κυρίως εμπορικά πλοία, οι Έλληνες καπετάνιοι αντιμετώπιζαν τα μεγαλύτερα σε όγκο τουρκικά και αιγυπτιακά πολεμικά με τα πυρπολικά ή μπουρλότα. Επρόκειτο για μικρά σκάφη, γεμάτα με εκρηκτικά υλικά, που τα άναβαν και στη συνέχεια τα έσπρωχναν προς τα εχθρικά καράβια για να τα κάψουν.

Κατά την Επανάσταση του 1821, οι Έλληνες ναυτικοί τελειοποίησαν την κατασκευή των πυρπολικών και τα επάνδρωσαν με ριφοκίνδυνους εθελοντές, τους μπουρλοτιέρηδες. Στην αρχή το πυρπολικό πλησίαζε αθόρυβα το εχθρικό πλοίο τη νύχτα και το *εμβόλιζε* ή προσδενόταν επάνω του με γάντζους. Κατόπιν οι μπουρλοτιέρηδες το εγκατέλειπαν, ενώ ο κυβερνήτης έφευγε τελευταίος ανάβοντας το φιτίλι με δαυλό.

Αργότερα τα πυρπολικά χρησιμοποιήθηκαν και κατά τη διάρκεια της ημέρας σε ναυμαχίες. Συνήθως προπορεύονταν από τον υπόλοιπο στόλο, επέλεγαν το στόχο τους και πραγματοποιούσαν επιθέσεις με ελιγμούς. Η εμφάνισή τους προκαλούσε τρόμο στα εχθρικά καράβια. Από τις 59 συνολικά επιχειρήσεις πυρπόλησης, οι 39 είχαν επιτυχία.

Πρώτος χρησιμοποίησε πυρπολικό ο Ψαριανός Δημήτριος Παπανικολής, το Μάιο του 1821 στη ναυμαχία της *Ερεσσού*. Γνωστότερος όμως για τη δράση του έγινε ο Κωνσταντίνος Κανάρης από τα Ψαρά.

Όταν άρχισε η Επανάσταση, ο Κανάρης εγκατέλειψε το εμπορικό ναυτικό, όπου ήταν πλοίαρχος και πήρε μέρος σε καταδρομές εναντίον των Τούρκων. Τον Ιούνιο του 1822 ανατίναξε με το πυρπολικό του στο λιμάνι της κατεστραμμένης Χίου τη ναυαρχίδα του τουρκικού στόλου, στην οποία βρήκαν το θάνατο ο αρχιναύαρχος Καρά Αλής με περίπου 2.000 Οθωμανούς ναύτες και στρατιώτες που γιόρταζαν το Μπαϊράμι, τη μεγαλύτερη θρησκευτική γιορτή των Μουσουλμάνων. Ήταν η εκδίκηση των Ελλήνων για την καταστροφή της Χίου λίγους μήνες νωρίτερα.

Τον Οκτώβριο του ίδιου χρόνου ο Κανάρης πυρπόλησε στην Τένεδο την αντιναυαρχίδα του νέου Τούρκου ναυάρχου, με αποτέλεσμα ο οθωμανικός στόλος να κλειστεί στην έδρα του στα *Δαρδανέλια*. Το 1824 ο Κανάρης κατέστρεψε δύο ακόμη τουρκικά πολεμικά πλοία στη Σάμο και στη Μυτιλήνη, ενώ το 1826 τραυματίστηκε σε επίθεση εναντίον μιας τουρκικής φρεγάτας και κινδύνεψε να αιχμαλωτιστεί.

Ο Κανάρης είχε προτείνει, τον Αύγουστο του 1825, οι Έλληνες να πυρπολήσουν τον αιγυπτιακό στόλο μέσα στη βάση του, στο λιμάνι της Αλεξάνδρειας. Σύμφωνα με το σχέδιό του, τρία πυρπολικά και δύο πολεμικά καράβια κατευθύνθηκαν προς την Αίγυπτο και πλησίασαν την Αλεξάνδρεια. Στο λιμάνι μπήκε μόνον αυτός με το πυρπολικό του αλλά αναγκάστηκε να του βάλει πρόωρα φωτιά, καθώς ο ευνοϊκός άνεμος είχε κοπάσει και η επιχείρηση είχε γίνει αντιληπτή από ένα γαλλικό πολεμικό, που άρχισε να τους κανονιοβολεί.

Μετά την Απελευθέρωση, ο Κανάρης διορίστηκε αρχηγός του στόλου των πυρπολικών. Αργότερα έγινε ναύαρχος, φτάνοντας μέχρι το αξίωμα του πρωθυπουργού. Το ελληνικό κράτος, για να τον τιμήσει, έδωσε το όνομά του σε τρία πολεμικά σκάφη.

Γλωσσάρι

Εμβολίζω: Χτυπώ και ανοίγω τρύπα σε εχθρικό καράβι με έμβολο.

Ερεσσός: Περιοχή της Λέσβου.

Δαρδανέλια: Έτσι ονομάζεται ο Ελλήσποντος, το στενό που χωρίζει τη Θράκη από τη Μικρά Ασία.

Οι πηγές αφηγούνται...

1. Ύμνος στον Κανάρη

.....
 «Στενόν, στενόν το πέλαγος
 Ο τρόμος κάμνει. πέφτει
 Ένα καράβι επάνω
 Εις τ' άλλο και συντρίβονται.
 Πνίγονται οι ναύται.

Ω! πως από τα μάτια μου
 Ταχέως εχάθη ο στόλος.
 Πλέον δεν ξανοίγω τώρα
 Παρά καπνούς και φλόγας
 Ουρανομήκεις.

Έξω από την θαλάσσιον
 Πυρκαϊάν νικήτριαι
 Ιδού πάλιν εκβαίνουν
 Σωσμένοι η δύο κατάμαυροι
 Θαυμάσαι πρόωραι.

.....
 ΚΑΝΑΡΙ! - και τα σπήλαια
 της γης εβόουν, Κανάρι. -
 Και των αιώνων τα όργανα
 Ίσως θέλει αντηχήσουν
 Πάντα Κανάρι».

Ανδρέα Κάλβου, *Τα Ηφαιστεια, Άπαντα*, εισαγωγή Κωνσταντίνου Τσάτσου, Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα 1979, σσ. 179-180.

Ματιά στο παρελθόν

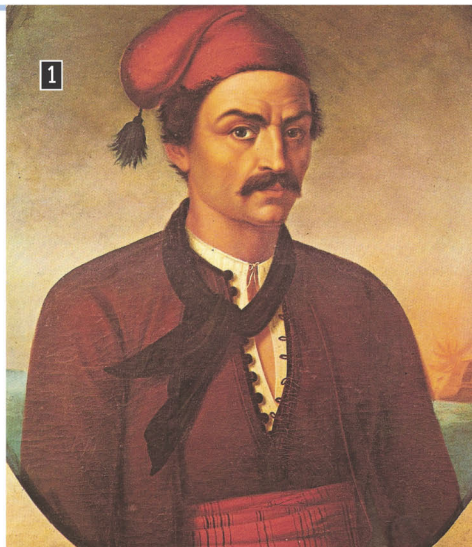
Στις 21 Ιουνίου του 1824 η Επανάσταση γνώρισε μία από τις χειρότερες στιγμές της. Τούρκοι στρατιώτες αποβιβάστηκαν στο νησί των Ψαρών και το κατέστρεψαν ολοκληρωτικά. Περισσότεροι από τους μισούς κατοίκους του νησιού (συνολικός πληθυσμός 30.000) σκοτώθηκαν, ενώ οι υπόλοιποι αιχμαλωτίστηκαν ή έγιναν πρόσφυγες. Ο εθνικός ποιητής Διονύσιος Σολωμός θρήνησε με το παρακάτω ποίημα τη μεγάλη καταστροφή:

Η καταστροφή των Ψαρών

«Στων Ψαρών την ολόμαυρη ράχη
 Περπατώντας η Δόξα μονάχη
 Μελετά τα λαμπρά παλληκάρια
 Και στην κόμη στεφάνι φορεί
 Γεναμένο από λίγα χορτάρια
 Που είχαν μείνει στην έρημη γη».
 Διονύσιου Σολωμού. *Άπαντα, τόμ. 1, Ποιήματα*, Αθήνα 1993, στ' έκδοση, σ. 139.

Η καταστροφή των Ψαρών, έργο λαϊκού ζωγράφου, Αθήνα, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο

▲ Ο Κωνσταντίνος Κανάρης

▲ Ο Κανάρης πυρπολεί τον τουρκικό στόλο στη Χίο, λεπτομέρεια από την Αίθουσα των Τροπαίων, Βουλή των Ελλήνων

Ερωτήματα

- Τι ήταν τα πυρπολικά και ποιος ο ρόλος τους στις ναυτικές επιχειρήσεις;
- Ποιες ήταν οι κυριότερες ναυτικές επιχειρήσεις, στις οποίες πήρε μέρος ο Κανάρης;